

УПРАВЛІННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯМ НА ПРОДУКЦІЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кільницька О. С., к.е.н., доцент

Постановка проблеми. Реалізація стратегічних рішень сільськогосподарських підприємств не можлива без формування ефективної політики ціноутворення. Лібералізація цін, додаючи в механізм ціноутворення фактор попиту та пропозиції, забезпечує раціональне співвідношення між ними і формує ціни на економічно виправданому рівні. Проте значні детермінанти ціноутворення в аграрному секторі в період кризи, а саме: циклічні зміни виробництва, диспаритет цін, зменшення витрат на нагромадження у населення, зниження ефекту інвестицій, інфляція, високі процентні ставки та податки, глобалізація продовольчих ринків призводять до значних динамічних змін цінової ситуації. З огляду на це, ціноутворення є однією з найскладніших нерозв'язаних проблем на сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки України.

Питання управління ціноутворенням в аграрному секторі вивчені недостатньо. Відсутній комплексний підхід до визначення впливу на ринковий стан стратегічних та тактичних рішень щодо управління ціноутворенням учасників каналів розподілу продукції. На сучасному етапі цей процес ускладнюється низькою доходністю та платоспроможністю споживачів, формуванням відповідної державної політики, що спрямована на зменшення соціальної напруги. Мета дослідження – оцінити динаміку індексів цін сільськогосподарських підприємств України в період кризи та запропонувати підходи до удосконалення управління ціноутворенням.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження теоретико-методологічних та практичних питань аналізу та регулювання цін здійснювали провідні зарубіжні вчені – Ф. Еджуорт, Дж. Карлі, Э. Ласпейрес, В. Парето, А. Маршалл, Г. Пааше, І. Фишера, Дж. Хікс та інші. Проблеми продовольчого забезпечення населення та управління ціноутворенням сільськогосподарських підприємств піднімаються у працях вітчизняних вчених: П. І. Гайдуцького, Б. Б. Гладича, М. В. Гладія, О. Д. Гудзинського, Л. В. Дейнеко, М. Я. Дем'яненко, М. І. Диби, А. Д. Діброви, Т. О. Зінчук, С. О. Ішука, С. М. Кваши, І. Г. Кириленко, П. І. Коренюк, Б. Й. Пасхавера, О. М. Могильного, Л. О. Шкварчук, О. М. Шпичака та інших. Проте цілісної системи знань, яка б охоплювала весь комплекс проблем управління ціноутворенням на продукцію сільськогосподарських підприємств, немає.

Мета, об'єкт та методика дослідження. Метою наукового дослідження є розробка методології і практичних рекомендацій щодо управління ціноутворенням в системі реалізації продукції сільськогосподарських підприємств. Об'єктом дослідження виступає процес управління ціноутворенням в системі реалізації продукції

сільськогосподарських підприємств. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних, методичних та прикладних проблем, що виникають у процесі побудови тактичних та стратегічних цінових рішень в системі реалізації продукції сільськогосподарських підприємств. Теоретичною та методологічною основою дослідження визначено діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення соціально-економічних явищ і процесів, правові норми з питань управління ціноутворенням сільськогосподарських підприємств України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, особисті спостереження автора. В процесі дослідження використовувалися загальні та спеціальні наукові методи, які ґрунтуються на об'єктивних законах економіки: метод теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу – для вивчення теоретичних аспектів управління ціноутворенням в сільськогосподарських підприємствах; різноманітні прийоми економіко-статистичного методу (статистичне спостереження, порівняння, табличний, графічний, індексний) – при опрацюванні масиву статистичних даних та наочної ілюстрації досліджуваних явищ; монографічний метод – застосовано обґрунтування необхідності підвищення ролі аграрного сектору в пом'якшенні наслідків фінансово-економічної кризи; абстрактно-логічний – для узагальнення результатів досліджень, формулювання висновків і пропозицій.

Результати дослідження. Усі діючі в економіці ціни взаємопов'язані й утворюють єдину систему, яка перебуває в постійному русі під впливом ринкових факторів. На основі аналізу праць [2, 7, 8] встановлено, що система цін для підприємства складається з трьох блоків взаємозалежних і взаємодіючих цін:

1) ціни, за якими купують економічні ресурси, які необхідні для відтворення діяльності;

2) ціни, що використовуються підприємницькою структурою для здійснення внутрігосподарських розрахунків між структурними підрозділами за продукцію (послуги) проміжного характеру;

3) ціни, за якими підприємство по різних маркетингових каналах реалізує готову продукцію (послуги).

Методи дослідження цінової ситуації та економічної кон'юнктури ринку передбачають розрахунки індексів, що використано нами для аналізу офіційної інформації Державного комітету статистики України (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка індексів інфляції, витрат на виробництво, цін реалізації продукції та рентабельність сільськогосподарських підприємств України, %

Роки	Індекс інфляції в країні	Індекс номінальної зарплати	Індекси цін на спожиту с.-г. промислову продукцію	Індекс цін реалізації с.-г. продукції	Рентабельність операційної діяльності, %
2005	110,3	140,7	120,9	108,1	12,7
2006	111,6	133,2	124,4	102,4	10,0
2007	116,6	132,5	124,3	138,0	19,0
2008	122,3	146,8	143,6	110,3	12,9
2009	112,3	112,1	105,9	106,4	14,7
2005-2009 (середнє)	114,62	133,06	123,82	113,04	13,86

Примітка: індекси визначались у % до попереднього року.

Джерело: власні дослідження на основі матеріалів Держкомстату України [3, 4, 5].

Середнє значення індексу споживчих цін (інфляції) в Україні за 2005–2009 рр. склало 114,62 %. Водночас в розрізі галузей та сфер економічної діяльності аграрного сектора спостерігається інша ситуація: якщо заробітна плата, ціни промислової продукції і

послуги спожиті сільськими підприємствами перевищували індекс інфляції (на 18,44 та 9,2 процентних пункти відповідно), то ціни реалізації сільськогосподарської продукції зросли меншими темпами і були менші від індексу інфляції на -1,58 відносних пунктів. Цікавим є факт зниження рівня цін на продукцію рослинництва, особливо зернових культур. Ціни на ці стратегічні культури мали тенденції до зменшення у 2005 р. – 91,8%, 2008 р. – 92,5. Це пояснюється насамперед зростанням пропозиції продукції на внутрішньому ринку. Надзвичайно великою строкатістю характеризуються рівні цін олійних культур: якщо у 2007 р. індекс склав 184,6%, то у 2008 р. – 84,6 %. У тваринництві пік зростання цін припадає на 2005р. – 129,5 % та 2008 р. – 147,4 %.

Світова фінансова криза спричинила збільшення кількості неплатоспроможних підприємств у всьому світі. В період фінансової кризи 2008-2009 років в Україні виробництво промислової продукції зменшилось на 26 %, обсяг інвестицій в основний капітал – на 43 %, а виробництво сільськогосподарської продукції навпаки зросло на 15% [1, с.22]. Відновлення економічного росту в національному господарстві було здійснено за рахунок аграрного сектора. Цей факт підтверджує зменшення частки збиткових сільськогосподарських підприємств в Україні з 33,8 % у 2005 році до 16 % у 2010 році.

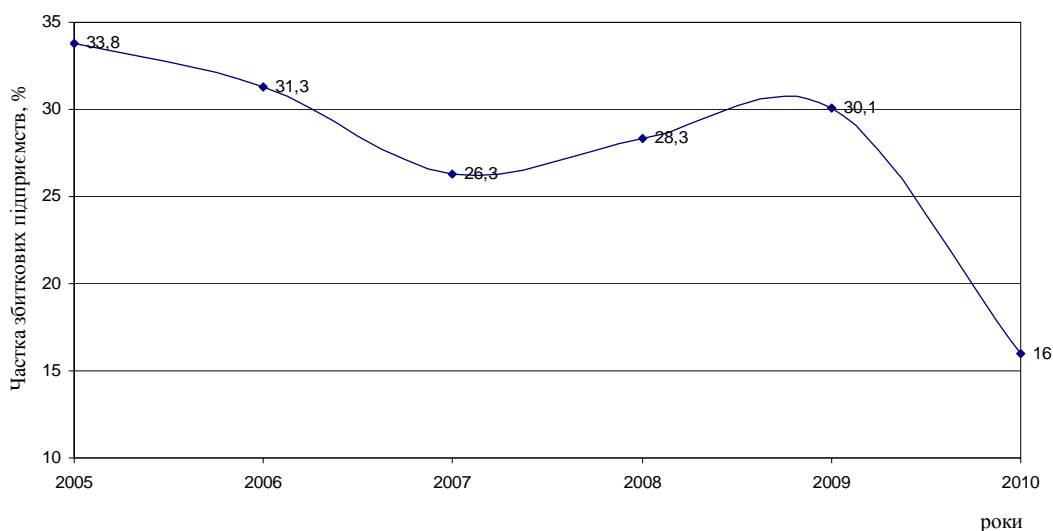

Рис. Динаміка частки збиткових сільськогосподарських підприємств України, %

Джерело: розраховано за матеріалами Держкомстату України: [3, 4, 5] за відповідні роки.

Ціноутворення являє собою безперервний економічний процес формування рівня цін на товари, роботи і послуги, що здійснюється її продавцем для реалізації його визначених економічних інтересів в конкретних ринкових умовах під впливом економічного регулювання з боку державних органів управління. З огляду на це, сучасні спеціалісти з ціноутворення в сільськогосподарських підприємствах повинні володіти ціновою ситуацією в кожній галузі, оцінюючи динаміку індексів цін, враховуючи регіональні особливості та кон'юнктуру ринку.

Висновки. Цілеспрямованість процесу ціноутворення при реалізації продукції має спиратись на визначення системи економічних інтересів як реалізації в цілому, так і кожного підприємства-учасника. Це формує базу для розробки цінової політики, цілей і задач процесу ціноутворення. При цьому доцільно враховувати: інтереси всіх суб'єктів господарювання аграрного сектору: виробників, підприємств оптової та роздрібної торгівлі; особливості товару щодо його функціональних властивостей, якості, безпечності споживання, екологічної чистоти тощо; дію чинників ринкового середовища; умови державного регулювання. Саме це дозволить процес ціноутворення побудувати таким чином, що формування ціни буде відповідати як очікуванням ринку, економічним умовам регіону, розвитку продуктивних сил та типу економіки, так і інтересам виробників та продавців товару. Сільськогосподарська діяльність в Україні орієнтується на вітчизняних

споживачів і тому має меншу залежність від зовнішніх ринків. В результаті аграрний сектор України має меншу залежність від фінансово-економічної кризи, ніж інші галузі та сфери діяльності і повинен бути пріоритетним в системі антикризового управління національної економіки.

Використані джерела інформації

1. Борейко В.І. Роль агропромислового комплексу в розвитку національної економіки / В.І. Борейко // Економіка АПК. – 2011. – № 10. – С.18-22.
2. Кузнецова Л. Цінові шоки 2006-2009 рр. та їх наслідки для економіки України / Л. Кузнецова // Економіка України. – 2010. – № 5. – С. 70-84.
3. Статистичний щорічник України за 2009 рік / за ред. О. Г. Осауленко. – К.: Держкомстат України, 2010. – 566 с.; <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Статистичний щорічник України за 2006 рік / за ред. О. Г. Осауленко.– К.: Консультант, 2007. – 552 с.; <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Статистичний щорічник України за 2008 рік / за ред. О. Г. Осауленко.– К.: Консультант, 2009. – 550 с.; <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій / П. Т. Саблук, М. Ф. Кропивко, О. Г. Булавка та ін. / за ред. П. Т. Саблука, М.Ф. Кропивка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2011. – 454 с.
7. Цены и ценообразование. Учебник для вузов, 4-е изд. / Под ред. В. Е. Есипова. – СПб: Издательство «Питер», 2004. – 464 с.
8. Шкварчук Л. О. Механізм регулювання цін на продовольчому ринку: монографія / Л. О. Шкварчук. – Львів : ІРД НАНУ, 2010. – 205 с.